

سوورکردنی لیوی سیستمیکی تیکشگاو

(وههمی چاکسازیی نهکادیمی)

د. کامران محممد

له نیشتمانیکدا که هیشتا شارهکانیش و مک گوندهکان پیموندییه خزماییتی و خیلهکیهکان ناراستهی دمکرد، مروفهکان پینانوابوو گورانکاری و مک ناو خواردموه وایه، چون وانمیت! که نموان له ژبانیناندا جگه له گورینی جل و بمرگ و رنگی قز و لئو و نوتوموبیلهکانیان شتیکی تریان نهگوریبوو، بهلام کاربدهستانی (دیومخانه مؤدیرن) هکه کاتیک کوردموبونموه، قسهیان لهبارهی هموو شتیکهوه دمکرد، رۆژیک بیزاریی خویان لهوه دهربری، که فیرخوازه گمنج و لاوهکان و مک کالای کون و بیکمک بۆ ژبانی خویان له زانکو و بهشه مروفایهتییهکانی دهروانن! بۆیه بهلایانموه قورس بوو، که زانکوویهک له پرووی پرووی و بیناو و دیکورهوه له زانکوکانی نوکسفورد و ستانفورد و پاریس گهورتر و جوانتره، لهلایین فیرخوازهکانی نیشتمانموه بهو شیویه لیبیروانریت! لهبرنموه هملوئیسیتیکی جدیدیان و مرگرت و بریاریناندا گورانکاری له زانکوکیاندا بکن، بهلام نمک به (میتودی نوئ) و (تویژینموه ورد و بههیز) و (ستافی نهکادیمی شارمزا) و (بهستی کونفرانس و دیپمتی زانستی دهربارهی کیشمکان) و ... تاد، بملکو به یهک چارسهی بنهرمتی و یهکلاکرموه، نمویش زور به سادیمی گورینی (ناوی بهشهکانیان بوو! بهراستی نم چارسهه تهواو و مک چارسهه جادووییهکانی سهردمه پیشینییهکان و ابوو، چون وانمیت؟ خودی کومهنگه دیرین و ناوی بهشهکانیش هر کون! بۆیه نموان رایانگهیناند: "میزوو ناویکی بیزارکس و خوش نیه!" نیمه ناوی دهننن: (بهشی تویژینموه میژووییه دیجیتالییهکان)! کوملناسیش؟ بههمان شیوه ناویکی سواوه. با ناوی بننن (لیکولینموه داینامیکیهکانی مروفی نابنده)، بهم شیویه بهشهکانی تریش تازه دهکینهوه.

بهیانیهکی پرشنگذار، مراسیمیکی گهوره بۆ پهردهلادان لهسهر ناوه نوییهکان بهریومچوو، خملکانیکی زور بهیهکداچوو بوون و کاربدهستهکانیش سهرقالی قرتیله برین بوون. بهراستی دیمهتیکی رازاوه بوو، لافیتهکان گوردرابوون تابلوکان بویاخ کرابوون، بۆ ساتیک و دیار بوو هموو شتیگ گوراهه. پروفیسورمکان دلخوش بوون و هموو خانیهکی لهشیان پندهکمی، چونکه بهراستی ناوی بهشهکانیان سهمرای تازمکردنموه، رهههندی گرنگیشیان پندرابوو، فیرخوازانی به ریزموه له راگهیناندهکاندا سهریان دهلهقاند، بهلام زوری نهخایاند، بوشایی درزه بویاخ کراوهکان گهورتر بوون.

له بهشی (جوگرافیای زموییه کشتوکالیی و بازارگانیهکان) که تازه ناوی گوردرابوو، هممان (گۆی زموی) ه کونهکان به هیواشی له گوشهکاندا دهورانموه و نهخشهکانیش که هی دوو دیمه پینتر بوون، هیشتا به دیوارهکانموه هملواسرابوون. بۆیه هیچ بابعت و کمرستهیهکی نوئ نهبوو، که پشتگیری له (ناوی نوئ) بکات. وانمیزان له قسهکردن بهردهوام بوون، دهربارهی نهو پروبارانهی که له میزه وشک ببوون، هموو نمانه له کاتیکدا راگهیناندران که نیستا "نموان پینانوايه بیرمهند و تویژمیری مؤدیرن و وردبینن، لهسهر شوینکی نوئ"ن.

لههممانکادا، له بهشی (داهاتوی زانین) که پینتر به بهشی فلسفه ناسرابوو، هیچ شتیگ لهبارهی پرۆسهی راستهقینهی بیرکردنموه نهگورابوو. پروفیسوریک به شیوازیکی گالتهجارانموه گوتی: (ناه، دیمی سوکرات له گورمکیدا هملگرنیموه). نیستا چاوهروان دمکرا "فلسفهی کوانتمی داهاتوو" بخوینریت، بهلام کس بیرۆکیهکی لهبارموه نهبوو، که نموه واتای چیه، تمناعت خودی سهروک بهشهکش.

به گهرانموه بۆ لیکولینموه داینامیکیهکانی مروفی نابنده! (پینتر کوملناسی بوو)، فیرخوازان لهسهر هممان کورسییه کون و شکاوهکان دانیشتبوون، لهگهل هممان کاغز و ملزمهکانی سالانی رابردوو دریزهیان به خویندن دهدا! واته هیچ شتیگ نوئ نهکرابوووه، فیرخوازیک که سهرقالی خویندنموه ملزمهکی بهردهستی بوو، پرسی: (بهراستی چی نوییه لهم بهشه؟) پروفیسورهکه به دوو دلایه زردهخنیهکی کرد، هیشتا هیچ نامراز و سهرچاوه و بابیتیکی نوییان نهبوو، که شتیکی جیاواز پینشکس بکن. بهلام بهدلنیهیهکانو ناوهکان گورابوون! نایا نموه واتای شتیکی گهوره ناگهینیت؟

روژنیک، پروفیسوریکی ہمیشی جوگرافیای (کون) (کہ بؤ جوگرافیای زمویہ کشتوکالیی و بازرگانییہکان گؤرا) بریاریدا وانمکھی له دمر موہ بلتیموہ، چونکہ سالنیک بوو (داتاشو) کامیان لہکار کومتبوو و چاک نمکر ابو موہ، لہگمل تاز مکر دنموہی ناوی ہمیشکشدا کمل و پهل و نامیرہ کونمکان و مک خویان مابوونموہ! واتہ ہی سردمی (ناو) ہ کونمکہ بوو، هاوکات بؤ نموہی لہگمل ناوہ نوییمکشدا وانموتتموہکہ بگونجیت. واتہ بؤ نموہی (نار استہکانی با) ی گؤرانکاریان پیشان بدات، کہ زانکوکھی گرتبووہ، بہ لام بہداخموہ ہموریکی رمشی چلکن هات و باران دایکرد و تماوای لاشہ و مہلزمہکانیان تہر بوون! پروفیسورمکہ سرمرای نالہباری دؤخمکہ، مک نموہی بای گؤرانکاریی بہ ہموو ریگیامکی ہملہ گہیشتینت، بہ تیرامانموہ گوئی: "ناہ! بہلن! سروشت!"

لہگمل تیپہر بوونی ہفتہکان، تاز مگر بیہکہ کوتایی هات. لہ سالی (۲۰۲۴) دا، ہنیشتا (فیرخوزان) چاوہروانی نینتہر نیتی ہردموام و خیرا و متمانہنیکراو بوون و (پروفیسورمکان) پش ہنیشتا لہسر نعدانی مووچہ مانیان دمگرت و خمی بؤلہ بؤلی خاوص مولیدہیان بوو، کہ پارمکیمان دواخستبوو. هاوکات پنداویستیہہ سردتاییہکانی و مک (ناو و کارہای ہردموام) و مک خموریکی دور مانموہ. ہر است گورینی نامکان توانی چارہسری کیشہ قولہکانی ہمیشہ زانستیہکانی زانکو بکات؟ بہ لام دستہی ہر تیوہہرانی (دیومخانی مؤدیرن) ہر ہر باومر موہ مانموہ: نہگہر نامکان بہتماوایی بگوردرین و چاوہرئ بکمین، نما بہ دلنیاہیموہ کیشہکان ہنواش ہنواش نامین.

ہمیشیویہ و مک دو بارہ بؤیاخکردنی نؤتومبیلنکی ژنگاوی لہکار کومتوو، بہینی نموہی بزوینہر مکی چاک بکرتیموہ، زانکو کہ لہسر میکانیزمہ کونمکانی خوی ہنگاوی دنا. کس خوی بؤ گؤرانکاریی راستہقینہ نامادہ نمکردبوو، چونکہ نموہ پیویستی بہ (ہمول) و (بارہ) و (دیدگای نؤی) ہبوو. گورینی (ناوی گمورہ) ش تہنہا گورین بوو! واتہ ناوی گمورہ و شاری ویران.

ہم شنیویہ، زانکو کہ ہردموام بوو، بہ (ناوی نؤی)، بہ لام (کیشہی کون)، جاریکی دیکہ سہلماندی کہ (چارہسری سحر اوایی) و (ناو ہننانہ قہبکان)، واتای کاری راستہقینہ و جدیی و نامادہکاریی ناگہمینت.

تماو و مک نمو فیرخوزای بہ گالنتہ جار بیہوہ گوئی: "باشہ، دملین دمتوانیت لنوی کمر ویشکیک بہ سوراو سوراو بکہیت، بہ لام خؤ ہر کمر ویشکیکہ و ہیچی تر!"

تیبینی: ماومیہکہ کولجہ مرو فایمییہکانی زانکوکانی ہمریمی کوردستان سمرقالی گورینی ناوی ہمیشہ زانستیہکان، بہہیوای رزگار بوون لہو قہیرانہی کہ نیستا بہہوی نمبوونی فیرخوزانموہ لہ کمناری داخستندان!

(۶-۱۰-۲۰۲۴)